

MEMORIAŁ GENERALI MARII WITTEK ZAPRASZA I DZIĘKUJE!

Dnia 17 XI 2016 r. minęła dwudziesta rocznica powstania Memoriału Generali Marii Wittek. Aby móc sprawnie realizować cele Fundacji, 17 XI 1996 r., na wniosek prof. Elżbiety Zawackiej, uchwałą „I Zjazdu Kombatantek z wszystkich frontów II wojny światowej” powołano pod hasłem *Nasza służba trwa...* Memoriał Generali Marii Wittek – inicjatywę społeczną skupiającą osoby dobrej woli, kombatantów i sympatyków Fundacji. Memoriał oprócz celów integrujących środowisko jako główne zadanie postawił sobie maksymalne gromadzenie i opracowywanie materiałów źródłowych na temat wojennej służby Polek. Archiwum WSK jest nie tylko jednostką gromadzącą i opracowującą materiały archiwalne na temat wojennej służby Polek w latach 1939–1945, dzięki czemu Fundacja mogła zainicjować wiele badań na temat działalności niepodległościowej Polek, a przede wszystkim wydać drukiem i udostępnić kolejnym pokoleniom serię wydawniczą „Służba Polek na frontach II wojny światowej”, która liczy sobie kilkanaście poważnych publikacji naukowych. Memoriał Generali Marii Wittek zaprasza do współpracy wszystkich, którym nie są obojętne losy kobiet-żołnierzy walczących na frontach II wojny światowej.

Współpraca może być podjęta w zakresie:

- wyszukiwania adresów kombatantek (i ich rodzin), uzyskiwania relacji o służbie wojennej, zbierania muzealiów, dokumentów i fotografii związanych z wojenną służbą kobiet;
- wyszukiwania artykułów w publikacjach specjalistycznych i lokalnych, podających nekrologi oraz nazwiska kombatantek, a także fakty o ich służbie; przekazywania do Fundacji kserokopii lub wypisów z tych publikacji (sporządzanie kart informacyjnych);
- popularyzowania działalności Memoriału w swoich środowiskach i lokalnych środkach przekazu;
- wspierania (sponsorowania) działalności Memoriału.

Z perspektywy 20 lat z dumą możemy powiedzieć, że wytrwale i skutecznie są realizowane podjęte zadania. Dzięki Memoriałowi zbiory Fundacji liczą obecnie 7200 teczek osobowych, w tym 4600 teczek osobowych w Archiwum WSK.

Funkcjonujące od 2002 r. Muzeum Wojskowej Służby Polek liczy 450 eksponatów (są to pamiątki od darczyńców).

Kartoteka tzw. nazwiskowych kart informacyjnych (katalog rzeczowy) służy badaniom naukowym nad wojenną służbą kobiet i opracowaniu biografii kombatantek. Kart tych trzeba wiele tysięcy, a każda jest cenna. Karty wypisuje się ze wszystkich dostępnych materiałów historycznych, wymieniających nazwisko danej kombatantki. Źródłem informacji są książki, czasopisma, opracowania, relacje, fotografie. Kartoteki informacyjne działu Archiwum WSK liczą ponad 50 000 kart. Jest również wydzielona kartoteka z List Poległych (LP) licząca ponad 3000 kobiet-żołnierzy poległych i pomordowanych w latach 1939–1945–1956.

Generał Elżbieta Zawacka, nieustannie czynna naukowo, inspirowała również członkinie Memoriału do twórczej pracy. Wiele z nich było i jest współautorkami tekstów publikacji o charakterze naukowym, poświęconych wojennej służbie kobiet, wydanych przez Fundację, np. *Sylwetki kobiet-żołnierzy*, cz. I–III; *Słownik biograficzny kobiet odznaczonych Orderem Wojennym Virtuti Militari*, t. I–III.

Aktualnie do Memoriału należy 270 osób, w tym 257 zamieszkałych w Kraju, a 13 za granicą (Anglia, Brazylia, Kanada, Norwegia i Niemcy). Stały kontakt i współpracę z działem Archiwum WSK utrzymują członkinie z Warszawy: Elżbieta Pobratyn-Traczyk, która objęła funkcję przedstawicielki Memoriału po zmarłej Izabeli Kuczyńskiej (1925–2012), Aleksandra Królikowska, Monika Dzierżawska, Urszula Katarzyńska, Zofia Gaczol-Kozłowska, Danuta Przystasz; ze Szczecina: Iwona Zaciewska; z Poznania: Maria Krzyżańska; z Gdańska: Teresa Ciesielska; z Nowego Sącza: Maria Lorek.

Mimo wykruszania się naszych szeregów (na wieczną wartość odeszło ponad 100 członków) działalnością Fundacji – Memoriałem Generał Marii Wittek są zainteresowani studenci historycy-archiwiści z UMK Toruń. Są to wolontariusze: Weronika Kubiak, Regina Dąbkowska, Marcelina Tomczak, Marta Koszela oraz Łukasz Wiśniewski i Kuba Umerski.

Wyrazy wdzięczności i podziękowania za pracę dla dobra Fundacji i niepośledni wkład w jej dorobek należą się 25 ciągle aktywnym członkiniom Memoriału, Jubilatkom, które ukończyły dziewięćdziesiąt, a nawet więcej lat. Są to:

Apolina Atamaniuk z d. Leonienko, płk WP, ur. 20 XII 1919 r. w Przystani Pierzowo k. Kijowa, córka Bazylego i Znajdy Michalenko. Z wykształcenia lekarz medycyny. W kwietniu 1944 r., zmobilizowana do polskiej armii w Sumach na Ukrainie do 12. pułku piechoty w 4. Dywizji Piechoty im. Jana Kilińskiego w I Armii WP. Przeszła cały szlak bojowy aż do Łaby, ratując z wielką ofiarnością życie żołnierzy. Po zakończeniu działań wojennych pozostała w Polsce. W 1952 r. uzyskała obywatelstwo

polskie. Długoletnia członkini Memoriału Generali Marii Wittek, wspierała finansowo działalność Fundacji. Mieszka w Warszawie.

Halina Bazylewska z d. Waszczuk, ps. Inka, AK Lublin, Warszawa, ur. 18 VI 1923 r. w Łumińcu na Polesiu, córka Edwarda i Wiktorii. W czasie kampanii wrześniowej pracowała jako harcerka w punktach dożywania uciekinierów. W lutym 1940 r. wraz z matką (po aresztowaniu ojca) uciekła do Międzyrzecza Podl. (ówczesnie Generalne Gubernatorstwo), gdzie matka prowadziła skrzynkę kontaktową AK. Przysięgę do AK Halina składała przed Jadwigą Pietrasiak, ps. Ada, w Międzyrzeczu Podl. Pełniła funkcję łączniczki w Inspektoracie i Okr. Lubelskim, utrzymując kontakt z oddziałami partyzantów. W czasie akcji „Burza” przydzielona do komórki wywiadu wschodniego KG, kryptonim „Pralnia II”. Od października 1945 r. była kurierką i szyfrantką w siatce wywiadu II Korpusu kryptonim „Liceum”. Aresztowana 14 V 1946 r. w Łodzi. Z wykształcenia jest lekarzem stomatologiem. Od 1997 r. – członkiem Memoriału. Uczestniczyła w kilku sesjach popularnonaukowych Fundacji. Na bieżąco utrzymuje kontakt z Fundacją, przysyła materiały. Mieszka w Wetlinie (Bieszczady).

Zofia Gaczoł-Kozłowska, ps. Grażyna, AK Warszawa, ur. 2 I 1925 r. w Warszawie, córka Eugeniusza i Eugenii z d. Ręczkowskiej. Ojciec należał od 1939 r. do Organizacji Wojskowej, a po wyspie w 1940 r. do końca wojny ukrywał się w Kieleckiem, działał w SL. Matka przed Powstaniem udzielała się w ramach PŻ. Zofia została zaprzysiężona w AK we wrześniu 1942 r. przez Annę Staniszkis „Jagienkę”. Miała przydział jako sanitariuszka do punktu sanitarnego przy ul. Kieleckiej. Po przeszkoleniu wojskowym, sanitarnym i praktyce pielęgniarstwa brała udział w Powstaniu Warszawskim jako sanitariuszka w ataku Kompanii Witala z pułku Baszta na budynek SGGW przy ul. Rakowieckiej. Pełniła też służbę w Szpitalu Elżbietanek. Dnia 29 sierpnia została ranna (przestrzalała nogi). Od 1959 do 1986 r. pracowała w Państwowym Wydawnictwie Ekonomicznym jako redaktor. Jako członkini Memoriału współpracowała z prof. E. Zawacką. Mieszka w Warszawie.

Elżbieta Grzywacz z d. Bąk, ur. 13 I 1923 r. w Tucholi, córka Antoniego i Katarzyny Malisz. W dniu 4 I 1943 r. wstąpiła w szeregi AK „Jedliny”. Zaprzysiężona przez dowódcę Stefana Gussa, ps. Dan w Zalesiu, przyjęła ps. Helenka oraz pełniła funkcję łączniczki w placówkach AK w Zalesiu, Cekcynie, Bysławiu, Starym Wierzchocinie. Meldunki otrzymywała od Alojzego Grzywacza i Leona Kędzierskiego. Zbierała również informacje o ruchach policji niemieckiej, zaopatrzeniu składów

z amunicją itp. W konspiracji działała do 14 II 1945 r. W 1946 r. wyszła za mąż za Alojzego Grzywacza, ps. Aloś, komendanta Plac. AK w Zalesiu Obw. Tuchola. Od początku Memoriału Generali Marii Wittek członkini, utrzymuje stały kontakt z Fundacją. Mieszka w Bydgoszczy.

Magdalena Holcgreber z d. Pujdak, ps. Lena, Danka, PWK ZWZ-AK Łódź, Warszawa, por. WP. Urodzona w Łodzi 22 VII 1923 r., córka Jana i Wandy Doman. Przeszkolona na obozach PWK w Borkach, Istebnej, Redłowie. Od 1 do 28 IX 1939 r. pełniła służbę w Pogotowiu Społecznym PWK na dworcach i w szpitalach na terenie Łodzi. Opiekowała się rannymi żołnierzami. Zaprzysiężona w SZP-ZWZ-AK jako łączniczka Okr. Łódzkiego, pełniła funkcję kurierki w komórce łączności KG AK „Dworzec Zachodni”; przydzielona też do komórki łączności „Dworzec Wschodni”. Brała udział w Powstaniu Warszawskim jako łączniczka mjr. „Sosny” na Starym Mieście i Śródmieściu. Od 6 X 1944 do 12 IV 1945 przeszła obozy jenieckie: Lamsdorf, Mühlberg, Altenberg i Oberlangen. Po uwolnieniu przez jednostki 1. Polskiej DP gen. Maczka pełniła służbę w PSZ na Zachodzie w 2. baonie PWSK (od 28 VIII 1945 do 25 IV 1947). Wróciła do Polski. Osiedliła się w Łodzi. Od 1997 r. jest członkinią Memoriału. Uczestniczyła w sesjach popularnonaukowych Fundacji. Współpracowała z prof. E. Zawacką. Wspierała finansowo Fundację. Przekazała wiele pamiątek do Archiwum WSK. Aktualnie mieszka w Domu Opieki w Otwocku.

Józefa Janas z d. Fabian, kpt WP, ur. 5 VIII 1926 r. we Włodzimierzu Woł., córka Józefa i Katarzyny Jerzyk. W dniu 10 II 1940 r. wywieziona na Syberię, pracowała w lesie przy wyrębie drzew, w tartaku, przy ładowaniu wagonów. Do Wojska Polskiego wstąpiła jako ochotniczka do Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater. Pełniła funkcję dowódcy plutonu po przeszkoleniu w Szkole Oficerskiej w Riazaniu. Zdemobilizowana w 1948 r. Członkini Memoriału, brała udział w sesjach popularnonaukowych Fundacji. Do zbiorów Muzeum przekazała swój oryginalny mundur z czasów wojny.

Urszula Katarzyńska, Ballner z d. Kurkowska, ps. Ula, ur. 27 VI 1925 r. w Kielcach, córka Antoniego i Joanny Kułagowskiej. Na początku września 1939 r. w Warszawie pełniła służbę jako harcerka w komisariacie OPl. Zaprzysiężona do AK we wrześniu 1942 r. przez Tomasza Zana, ps. Sęk. Po przeszkoleniu wojskowym, kursie dywersyjnym w 1943/1944 pełniła funkcję łączniczki w czasie Powstania Warszawskiego w Zgrupowaniu Radosław Broda 53. Przeszła szlak bojowy od Woli przez Stare Miasto, kanałami do Śródmieścia. Wyszła przy Wareckiej (Nowy Świat).

Po wojnie ukończyła Wydział Farmacji Uniwersytetu Wrocławskiego. Mieszka w Warszawie.

Janina Kentzer, z d. Bednarska, ps. Ula, PWK Toruń, WSK AK, por. WP. Insp. Włocławek Okr. Pomorze. Urodziła się 24 X 1921 r. w Toruniu, córka Alojzego i Walerii. W latach 1935–1937 należała do PWK, do hufca szkolnego Miejskiego Gimnazjum Żeńskiego (komendantką była Elżbieta Zawacka). Dnia 2 IX 1939 r. transportem wojskowym wywieziona do Warszawy, brała udział w obronie stolicy. Pod koniec września powróciła do Torunia i została zaprzysiężona przez referentkę Insp. WSK Marię Nowicką, ps. Martena. Po aresztowaniu „Marteny” kontakt został przerwany. „Ula” była łączniczką ojca Alojzego Bednarskiego, WSK Inspektorat Toruń. Zajmowała się kolportażem gazetek i wysyłaniem paczek do oflagów i stalagów. Od 1997 r. należy do Memoriału Generali Marii Wittek. Uczestniczyła w zjazdach Garczyniaków PWK. Była współpracowniczką prof. E. Zawackiej, opracowywała karty informacyjne kobiet-żołnierzy, także poległych. Wspierała finansowo Fundację. Obecnie mieszka w Borkowie Łostowickim (woj. pomorskie).

Aleksandra Izabela Komendzińska, mjr WP, ur. 16 XII 1922 r. w Poznaniu. W latach 1939–1941 uczennica gimnazjum w Wilnie. W dniu 14 VI 1941 r. wywieziona do ZSRR, Ałtajski Kraj. 5 VIII 1943 r. powołana do Wojska Polskiego i przydzielona do Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater. W październiku 1943 r. skierowana do oficerskiej szkoły w Riazaniu, 7. kompanii, pluton moździerzy. Z uwagi na zły stan zdrowia przeniesiona do służby kancelaryjnej kompanii, następnie w lutym 1944 r. do kancelarii dowódcy Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR do spraw szkoleniowych. Służbę w Wojsku Polskim pełniła do września 1946 r. Maturę zdała w 1947 r. i pracowała w Lwówku Śląskim. Ukończyła 2-letnie studium prawno-administracyjne. W 1951 r. przeprowadziła się do Bydgoszczy, pracowała w Wojskowej Centrali Handlowej (z powodu złego stanu zdrowia przeszła na rentę). Jako członkini Memoriału współpracowała z Fundacją – Archiwum WSK. Nadal mieszka w Bydgoszczy.

Ewa Krasnowolska, z d. Orlikowska, por. WP. AK Warszawa, ur. 12 I 1922 r. w Kowlu (Wołyń), córka Józefa i Janiny. Od roku 1923 zamieszkała w Warszawie. Systematyczną działalność konspiracyjną podjęła w 1942 r. w akademickiej grupie „Odrodzenie”. W 1944 r. zorganizowała kurs sanitarny dla dziewcząt z „Kuźni” i wraz z częścią tej grupy wzięła udział w Powstaniu Warszawskim w Kompanii Harcerskiej, pełniąc służbę w plutonie kobiecym 104. Kompanii Syndykalistycznej na Starym Mieście i na Woli, a po przejściu z rannymi kanałami – także w Śród-

mieściu. Ukończyła studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Jest czynnym członkiem Komisji Historycznej Środowiska Batalionów „Gustaw-Harnaś” AK. Opracowała i nadal opracowuje materiały biograficzne dla *Słownika uczestniczek walk o niepodległość Polski*. Jest członkiem Memoriału od 2002 r. Udostępnia systematycznie swoje bogate prywatne archiwum na potrzeby wydawnicze Fundacji. Jest autorką kilkunastu cennych biogramów zamieszczonych w słowniku *Sylwetki kobiet-żołnierzy*. Mieszka w Warszawie.

Maria Łucja Krzyżańska z d. Mikołajczak, ps. Mała, ur. 15 XI 1924 r. w Gnieźnie, córka Lucjana i Marii Jaroszewskiej. Do 1939 r. mieszkała z rodziną w Gnieźnie, gdzie rodzice prowadzili drogerię. W grudniu 1939 r. wywieziona do Piotrkowa Tryb. W 1942 r. wiosną została zaprzysiężona do AK przez por. Stefana Krzymańskiego. Do organizacji wciągnął ją Hilary Oraczewski. Była zaangażowana w zespole łączności, przy obsłudze punktu kontaktowego w domu, jak również do przenoszenia przesyłek i nasłuchu radiowego. W czasie służby w AK zetknęła się z mjr. Trybusem, cichociemnym, który był dowódcą Kedywu Okr. Łódź, Stanisławem Karlińskim „Burza”, dowódcą oddz. partyzanckiego, i innymi żołnierzami AK. W konspiracji była zaangażowana cała rodzina. Ukończyła Akademię Handlową w Poznaniu. Jest długoletnią członkinią Memoriału.

Mieczysława Martynowska, z d. Moder, ps. Janka, AK okr. Łódź, ur. 1 I 1922 r. w Pabianicach, córka Kazimierza i Marianny. W szkole podstawowej należała do harcerstwa, w okresie szkoły średniej do PWK. W lipcu 1939 r. ukończyła kurs sanitarny i podinstruktorski na obozie PWK w Istebnej. Od lutego 1940 r. do lutego 1944 r. należała do SZP-ZWZ-AK. Przysięgę złożyła 5 II 1940 r. przed Janą Kozerą i otrzymała ps. Janka. Wykonywała kolportaż „Szańca”, współpracowała przy tajnych nasłuchach. W okresie od 1941 r. do lutego 1944 r. jej działalność polegała na pisaniu miejscowej „bibuły”. W 1949 r. ukończyła SGGW w Łodzi, uzyskując tytuł inż. ogrodnika. W 1961 r. przeniosła się do Gdańska i do 1977 r. pracowała w biurze „Miastoprojekt”. Brała udział w zjazdach PWK w Garczynie. Od 1997 r. jest członkinią Memoriału. Opracowywała karty informacyjne kobiet-żołnierzy dla Archiwum WSK. Uczestniczyła w sesjach popularnonaukowych organizowanych przez Fundację, którą wspierała również finansowo. Mieszka w Gdyni.

Barbara Otwinowska, ps. Witek Błękitny, Baśka, por., ur. 11 VI 1924 r. w Toruniu. W 1939 r. uczennica gimnazjum sióstr urszulanek we Lwowie, maturę zdała na tajnych kompletach w Warszawie. Od

1943 r. w AK. W Powstaniu Warszawskim sanitariuszka i wartowniczką w Kompanii Sztabowej 100 (WSOP). Po kapitulacji powstania wywieziona na roboty do Niemiec (Zagłębie Ruhry). Wróciła w 1945 r. i podjęła pracę oraz studiowała na Wydziale Filologicznym UW. Aresztowana 28 V 1947 r. za udział w działalności ciotecznej brata Stanisława Kuczyńskiego „Augusta”, kuriera II Korpusu do Witolda Pileckiego (przechowywanie instrukcji wywiadowczej, pomoc w kontaktach). Przeżyła śledztwo w MBP i na X oddz. przy ul. Rakowieckiej. W 1947 r. została skazana przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na 3 lata więzienia. Od maja 1949 do 7 VI 1950 r. więziona w Fordonie. Ukończyła studia w 1952 r.; podjęła pracę naukową. Jest profesorem filologii polskiej. Od 1992 r. zajmuje się okresem powojennego terroru komunistycznego. Wydała dwa zbiory poezji więziennej, redagowała kilka prac zbiorowych oraz zainicjowała wystawę „Więźniowie polityczni PRL 1944–1956”. Jako członkini Memoriału współpracowała z prof. E. Zawacką. Mieszka w Warszawie.

Hanna Piechowska-Ciechomska, PWK, ZWZ-AK, PSK, ur. 4 III 1924 r. w Warszawie, córka Józefa i Władysławy Buttowt-Andrzejkiewicz. Od 1937 r. należała do PWK. W 1938 r. ukończyła kurs ogólnowojskowy oraz instruktorski, co dało jej uprawnienia do prowadzenia szkoleń ogólnowojskowych w WSK. Od 2 IX 1939 r. pełniła służbę na warszawskim dworcu przy ul. Towarowej (przy rozdawaniu żołnierzom pożywienia). 5 IX 1939 r. wraz z matką opuściła Warszawę i brała udział w obronie Lwowa. Dnia 1 III 1940 r. powróciła do Warszawy. W maju złożyła przysięgę przed instr. PWK Haliną Badny. Ukończyła kurs sanitarny. Przydzielona do działu szkolenia WSK, jednocześnie wykonywała polecenia w zakresie służb łączności. Jej mieszkanie na ul. Słupeckiej 2 służyło za lokal KG. Wielokrotnie pełniła służbę wartowniczą przy lokalach KG AK. W pierwszych dniach Powstania Warszawskiego nie mogła się dostać na Stare Miasto. Wyszła z Warszawy z ludnością cywilną. Dnia 13 VIII 1944 r. została przetransportowana do Auschwitz, później do Bergen-Belsen i do obozu w Oberlangen. Stamtąd przeniesiona do Włoch, następnie trafiła do 3. korpusu AP na środkowym Wschodzie. Na dworcu w Rehowot spotkała swoją matkę Władysławę Piechowską. Do Polski wróciła z Włoch transportem wojskowym 16 XI 1947 r. Pracowała PLL LOT. Współpracowała także z prof. Elżbietą Zawacką. Mieszka w Warszawie.

Ewa Ponińska-Konopacka, ps. Ewa, por., Dama Orderu Wojennego CM, ur. 4 V 1926 r. w Paryżu jako jedyna córka dyplomaty Alfreda Ponińskiego i Anny. W 1941 r. wyjechała do Warszawy. Kontynuowała naukę

w Gimnazjum Aleksandry Piłsudskiej na Żoliborzu. Tam też wstąpiła do 33. WZDH. Ukończyła kursy obsługi telefonów wojskowych. W lutym 1943 r. jako „Ewa” została zaprzysiężona do AK obw. Żoliborz przez kapelana wojskowego Trószczyńskiego. W czasie Powstania była łączniczką bojową 228. plutonu łączności zgrupowania „Żywiciel”. Obsługiwała telefony polowe i łącznice, jako kurierka ustnie przekazywała rozkazy. W przedostatnim dniu walki pełniła swą służbę z tak dużą brawurą, że została za to odznaczona *Virtuti Militari*. Po kapitulacji plut. „Ewa” wyszła przez obóz w Pruszkowie do niewoli, najpierw do stalagu XIA Gross-Lubras, następnie do stalagu VI C Oberlangen. Była żołnierzem 2. Korpusu gen. Władysława Andersa; po wojnie była nauczycielką. Jest malarką i działaczką polonijną w Kanadzie. Od 2004 r. jest członkinią toruńskiego Memoriału Generali Marii Wittek. Jest autorką historii Ottawy (*Discovering Ottawa*). Aktualnie mieszka w Ottawie.

Danuta Antonina Przystasz, ps. Brzoza, Skiba, kpt WP, odznaczona orderem VM, ur. 13 VI 1920 r. we wsi Niewiastka (wówczas woj. lwowskie), córka Ignacego i Anny. Uczestniczyła w kampanii polskiej 1939 r. Od jesieni 1942 r. jako „Danuta” (także „Brzoza”, „Skiba”) była kierowniczką Związku Kobiet Czynu, autonomicznej organizacji kobiecej w ruchu „Miecz i Pług”. Była współredaktorką czasopisma ZKC „Polka Czynu”. W Powstaniu Warszawskim była łączniczką przy Dowództwie Obwodu, kompania 200 zgrupowania „Żywiciel” na Żoliborzu. Do marca 1945 r. była komendantką Oddziału WSK Sztabu 3. Dywizji Wojskowego Korpusu Służby Bezpieczeństwa – AK. W latach 1945–1946 (wyjąwszy 8 miesięcy więzienia śledczego Olsztyn, Warszawa ul. Rakowiecka) pracowała w administracji państwowej w Olsztynie. Od 1948 r. zamieszkała w Warszawie. W 1951 r. ukończyła prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Pracowała w Państwowych Zakładach Wydawnictw Szkolnych. Rozkazem dowództwa 3. Dywizji WKS nr 29 z 20 XI 1944 r. została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego VM za wybitne zasługi WKS. Nadanie zostało zweryfikowane przez Departament Wojskowy w 2002 r. na wniosek prof. E. Zawackiej. Intensywnie uczestniczy w pracach Memoriału Generali Marii Wittek w Toruniu. Opracowała ponad 9 tys. kart nazwiskowych uczestniczek Powstania Warszawskiego, w tym poległych. Przekazała do Muzeum Fundacji kilka własnych pamiątek, między innymi różaniec wykonany przez nią z chleba podczas pobytu w więzieniu. Na bieżąco kontynuuje przysyłanie materiałów oraz wspiera finansowo Fundację. Mieszka w Warszawie.

Halina Rozmarynowska z d. Atraszkiewicz, PWK, IX 1939, LWP, ur. 9 III 1923 r. w Grodnie, córka Piotra i Marii. Uczestniczka obozów

PWK w Istebnej. Miała 16 lat, gdy wybuchła wojna. Jako członkini PWK brała udział w obronie Grodna. Zatrudniono ją na poczcie w służbie alarmowo-meldunkowej. Zawiadamiała przez telefon o ogłaszanych alarmach przeciwlotniczych. W latach okupacji hitlerowskiej pracowała na kolei i tam nawiązała kontakt z konspiracją. Od maja do lipca 1944 r. przebywała w więzieniu. W sierpniu zgłosiła się do 6. Samodzielnego Batalionu WP w Dojlidach. Została sanitariuszką. 22 III 1974 r. w Stoczni Szczecińskiej im. Warskiego została matka chrzestną statku „Syn Pułku”. Od 1999 r. jest członkinią Memoriału. Utrzymuje stały kontakt z działem Archiwum WSK, dostarczając wycinki prasowe na temat kobiet-żołnierzy. W 2014 r. ofiarowała do Muzeum swój mundur. Obecnie mieszka w Domu Opieki Społecznej w Łąęczkach.

Maria Rudzińska z d. Świdnicka, ps. Kalinka, AK Sandomierz, ur. 24 I 1920 r. w Uhnowie. W roku 1939 ukończyła prywatne liceum ogólnokształcące w Mariówce. Od 1 VI 1939 r. zaczęła pracę w 2. Pułku Piechoty Legionów w Sandomierzu jako sekretarka w kancelarii PWK. Należała do PCK i do ZHP. Podczas działań wojennych 1939 r. była sanitariuszką w szpitalu w Sandomierzu. Brała udział w ewakuacji palącego się szpitala – pożar nastąpił po wybuchu bomby zapalającej. Do AK została zwerbowana przez Marię Chmiel, u której od 1942 r. przy ul. 11 Listopada w Sandomierzu mieścił się punkt kontaktowy Wydziału II Inspektoratu Sandomiersko-Opatowskiego i Obwodu Sandomierz. Przysięgę odbierał od Marii Rudzińskiej Madella-Kozanecki, ps. Paproć. Pełniła funkcję łączniczki Wydz. II. Posiada stopień plutonowego. Jest członkinią Memoriału od 1998 r. Uczestniczyła w zjazdach PWK w Garczynie i sesjach popularnonaukowych Fundacji. Przekazuje materiały archiwalne do działu WSK. Mieszka w Sandomierzu.

Krystyna Sienkowska-Czerny, sierżant WP, ur. w Łomży, córka Stanisława i Stefanii Białobrzeskiej. W 1939 r. rodzina (pięcioro dzieci) wyjechała do m. Głębokie na Wileńszczyznę. W 1940 r. ojciec został aresztowany i wyrokiem Sądu Najwyższego ZSRR skazany na śmierć (wyrok został wykonany 21 V 1941 r.) W nocy 21/22 VI 1941 r. rodzina Krystyny została wywieziona na Syberię do Barnał. W czerwcu 1943 r., mając 17 lat, Krystyna wstąpiła do 1. DP im. Tadeusza Kościuszki w Sielcach. Została żołnierzem Batalionu kobiecego im. E. Plater. Z powodu choroby, owrzodzenia na nogach, została skierowana do szpitala nr 6 w Kiwercach, gdzie pomagała pielęgniarkom przy chorych. Następnym etapem frontowej drogi był szpital w Rembertowie, potem w Otwocku. W połowie stycznia 1945 r. została przeniesiona do Samodzielnego Batalionu Rekonwalescentów i zaangażowana do pracy kulturalno-oświato-

wej. Po przejściu frontu: Wał Pomorski, Darłowo, Złotów, w początkach maja 1945 r. dotarła do Berlina. W wojsku służyła do października 1946 r. Zdobyła średnie wykształcenie. Jako młodociany żołnierz sierzant uhonorowana Odznaką Pamiątkową „Syn Pułku”. Od 1996 r. mieszka w Koszalinie. Członkini Memoriału, wspiera Fundację.

Irena Stępniewska z d. Sudnik, major WP, ur. 7 X 1925 r. w Michałowie, woj. wileńskie, córka Adolfa i Leontyny. Ojciec – osadnik wojskowy z Legionów Piłsudskiego. 17 IX 1939 r. po wkroczeniu armii radzieckiej cały dorobek rodziców został skonfiskowany. Dnia 9 II 1940 r. wywieziona z rodzicami i trzema siostrami na Ural, następnie na Syberię. W końcu maja 1943 r. została powołana do Polskiego Wojska w Sielcach nad Oką. Wstąpiła do 2. kompanii fizylierek w Samodzielnym Batalionie Kobięcym im. Emilii Plater. Po szkole podoficerskiej została kapralem. W Otwocku została przydzielona do pracy w Szpitalu Ewakuacyjnym nr 68, z którym doszła do Bydgoszczy – Wał Pomorski. Zdemobilizowana w Warszawie w listopadzie 1946 r. w stopniu sierżanta. Odznaczona Krzyżem Walecznych, Brązowym Medalem „Zasłużonym na polu chwały” i in. Jest inwalidą wojennym. Udzielała się społecznie w środowisku kombatanckim. Wspierała finansowo Fundację, uczestniczyła w sesjach popularnonaukowych. Mieszka w Częstochowie.

Stefania Szantyr-Powolna, ps. Hanka, ZWZ-AK Wilno ppłk dr med., ur. 30 VI 1924 r. w Wilnie, córka hrabiego (farmaceuty) Bolesława Ursyn-Szantyry i Emilii z Ostrowskich, urzędniczki. Do szkoły podstawowej i gimnazjum chodziła w Wilnie. Maturę zdała na tajnych kompletach. Pod koniec września 1939 r. wstąpiła do oddz. konspiracyjnego, który wszedł do ZWZ. Po ukończeniu kursu sanitarno-łącznościowego (pod kierunkiem prof. Michejdy) pełniła funkcję łączniczki i sanitariuszki, przewoziła broń, przeprowadzała ludzi do oddziałów partyzanckich, organizowała sieć kolportażu prasy podziemnej. Jako sanitariuszka opiekowała się rannymi, zorganizowała też pluton sanitarno-łącznościowy. W lipcu 1944 r. uczestniczyła w operacji „Ostra Brama”. Dnia 7 XII 1944 r. została aresztowana za działalność konspiracyjną przez NKGB (Ludowy Komisariat Bezpieczeństwa Państwowego). Przeszła okrutne śledztwo, była bita, miała złamany nos. W marcu 1945 r. Trybunał Wojskowy ZSRR skazał ją na 10 lat ciężkich prac w obozach (Sedju, w rejonie Uchty). Została wywieziona do obozu żeńskiego o zaostrozonym rygorze w Worukucie od 1951 r., gdzie w mrozie do -70°C pracowała przy wyrębie lasu oraz przy budowie linii kolejowej. W czerwcu 1955 r. wróciła do Polski. Studia medyczne ukończyła w Gdańsku, uzyskała doktorat. Od 2003 r. jest prezesem Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łagierników Żołnie-

rzy AK (od 1966 r. – redaktorem kwartalnika Stowarzyszenia), a także organizatorką zjazdów Łągierników. W 2016 r. odbył się XXXI Zjazd Łągierników Żołnierzy AK. Jest długoletnią członkinią Memoriału. Mieszka w Warszawie.

Halina Szewczyk z d. Melzacka, ps. Halina, AK Włocławek, WiN Bydgoszcz, ur. 8 VIII 1918 r. w Kijowie, córka Henryka i Kazimierzy. W czasie okupacji mieszkała i pracowała we Włocławku w firmie elektrotechnicznej jako sprzedawczyni. Wiosną 1940 r. wstąpiła do ZWZ-AK za pośrednictwem Waclawa Guzowskiego. Pełniła funkcję łączniczki między Komendą Inspektoratu Włocławek, gdzie szefem sztabu był ppłk Józef Chyliński „Piotr”, „Kamień”, a Komendą Okręgu Pomorze. Prowadziła również potajemne lekcje języka polskiego i historii. Po zakończeniu działań wojennych przeniosła się do Bydgoszczy, gdzie działała w organizacji WiN, rozprawdzając ulotki. W 1959 r. zamieszkała w Warszawie. Jest współautorką *Słownika uczestniczek walki o niepodległość Polski 1939–1945. Poległe i zmarłe w okresie okupacji* (PIW, Warszawa 1988). Aktualnie gromadzi materiały archiwalne dotyczące kobiet. Współpracuje z członkiniami Memoriału Generali Marii Wittek w Warszawie: Elżbietą Pobratyn-Traczyk, Aleksandrą Królikowską, Moniką Dzierżawską i in. Do Memoriału należy od 1997 r. Współpracowała z prof. E. Zawacką, uczestniczyła w sesjach popularnonaukowych, przekazywała również materiały do działu „Archiwum Pomorskie”. Mieszka w Warszawie.

Danuta Szyksznian-Ossowska z d. Janiczak, ur. 7 VI 1925 r. w Krakowie, skąd rodzina przeniosła się do Wilna, gdzie Danuta uczęszczała do gimnazjum i liceum ss. Nazaretanek. Już na początku okupacji sowieckiej włączyła się do konspiracyjnej organizacji młodzieżowej. Brała udział w strajku szkolnym wywołanym przez władze litewskie usuwające ze szkół nauczycieli polskich. W grudniu 1939 r. została zaprzysiężona przez kpt. B. Zagórnego do ZWZ. Przyjęła pseudonim „Szarotka” i została łączniczką, pełniąc tę funkcję do zajęcia Wilna przez Niemców. Następnie działała jako „Sarenka” w grupie łączniczek o kryptonimie „Kozy” u „Jelonka”, por. Stanisławy Kiałki, szefa Kwaternistrzostwa Komendy Okr. ZWZ-AK. Podczas operacji „Ostra Brama” była łączniczką dowódcy Bat. AK kpt. „Jana”. Dnia 24 XII 1944 r. aresztowana przez NKGB, osądzona na 10 lat łagrów w ZSRR, wywieziona do łagru k. Saratowa do Jęlszanki. Zwolniona z łagru we wrześniu 1945 r. Z wykształcenia jest pedagogiem. Aktywna w działalności kombatanckiej, a od 1989 r. w ŚZZAK w Szczecinie jako wiceprezes Zarządu Okręgu i w Kole Kresowych Żołnierzy AK. Autorka książki *281 dni w szponach NKWD*, Warsza-

wa 1997; (wyd. 2, Warszawa 2014). Współorganizatorka 35 zjazdów żołnierzy kresowych w Międzyzdrojach. Aktualnie mieszka w Szczecinie.

Irena Tyman z d. Baranowska, ps. Baśka, AK Wilno, ur. 31 III 1921 r. w Wilnie, córka Tomasza i Antoniny. W czasie nauki w gimnazjum należała do ZHP. Działalność konspiracyjną rozpoczęła w lipcu 1941 r., wstępując do ZWZ. Jako łączniczka otrzymała przydział do pionu prowadzonego przez Zofię Dąb-Biernacką „Jagienkę” 6. Wileńskiej Samodzielnej Brygady Partyzanckiej „Tońki” – „Konara”. Do jej obowiązków należało dostarczanie broni, amunicji, medykamentów, ukrywanie rannych w melinach, pośredniczenie w korespondencji między partyzantami i ich rodzinami. W roku 1944 przeszła pod komendę Barbary Skargi „Ewy” – szefa łączności terenowej. Utrzymywała łączność między Komendą Okręgu AK w Wilnie a dowództwem oddziałów z m.p. w Dzieńwieszkach. Po zdradzie sowieckiej w lipcu 1944 r. utrzymywała kontakt między Wilnem a jednostkami partyzanckimi w Puszczy Nackiej. Po zamieszkaniu w Kozich Laskach k. Nowego Tomyśla, 17 VII 1945 r. została aresztowana przez NKWD za udzielenie pomocy rannemu dezertrowi z LWP. Przekazana do UB w Poznaniu została skazana na 2,5 roku więzienia. Na wolność wyszła 3 XII 1945 r. na mocy amnestii. Zdała egzamin dojrzałości i pracowała jako nauczycielka. Od 2001 r. jest członkinią Memoriału. Utrzymuje stały kontakt z Fundacją, przekazuje materiały o kobietach z AK Wilno. Od wielu lat bierze udział w sesjach popularnonaukowych Fundacji. Mieszka w Stawigudzie k. Olsztyna.

Maria Wnuk z d. Nowak, ps. Muszka, ZWZ-AK Starachowice Okręg Radom-Kielce, ur. 8 XII 1920 r. w Starachowicach, córka Stanisława i Marii. W szkole średniej należała do PCK i ZHP. Od 1939 do 1945 r. pracowała w biurze w Zakładach Zbrojeniowych w Starachowicach. W 1941 r. w obecności Cyryli Szulc oraz Eugenii Wnuk zaprzysiężona do ZWZ. Pełniła funkcję łączniczki i kolporterki pod rozkazami Wandy Otwinowskiej, ps. Babcia. Prasę podziemną przewoziła koleją z Łącznej za Skarżyskiem do miejsc wskazanych w Starachowicach. Przeszła przeszkolenie wojskowe prowadzone przez podoficera Gawrońskiego, ps. Orzeł, ukończyła również kurs sanitarny. W 1944 r. po rewizji przeprowadzonej przez Niemców w domu Romualdy Boguszewskiej, ps. Jaszczurka, przejęła skrzynkę kontaktową do swojego domu. Po wojnie zamieszkała w Gdańsku-Wrzeszczu, gdzie nadal mieszka. Do chwili obecnej zawsze aktywna w pracy społecznej dla Koła AK we Wrzeszczu. Jest członkinią Memoriału od 2003 r. Przekazała do Muzeum Fundacji pamiątki z okresu jej działalności konspiracyjnej, a do Archiwum WSK wiele relacji, wycinków prasowych. Uczestniczyła w listopadowych sesjach popular-

nonaukowych, a także w zjazdach Garczyniaków, wspierała Fundację finansowo.

Członkiem Memoriału Generali Marii Wittek może być każdy, dla kogo ważne są dzieje wojennej służby kobiet, także niekombatant. Wszystkich zainteresowanych współdziałaniem z Memoriałem zapraszamy do współpracy, stąd nieustający nasz apel: „Nasza służba trwa...”

Anna Rojewska

Sekretarz Memoriału
Generali Marii Wittek

Dorota Zawacka-Wakarecy

Przewodnicząca Memoriału
Generali Marii Wittek

